

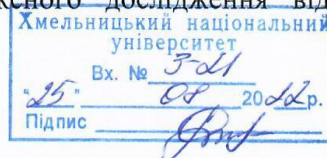
ВІДГУК
опонента доктора педагогічних наук, доцента,
завідувача кафедри іноземних мов
Військової академії (м. Одеса)
БХІНДЕР НАТАЛІЇ ВОЛОДИМИРІВНИ
на дисертаційне дослідження КВІТКИ АЛІНИ СЕРГІЇВНИ
«Формування соціально-комунікативної компетентності майбутніх
офіцерів Державної кримінально-виконавчої служби України»,
представлене на здобуття ступеня доктора філософії
за спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки

1. Актуальність теми виконаної роботи та зв'язок із відповідними планами галузей науки. Останнє десятиріччя в Україні тривають постійні політичні та економічні кризи, відбувається геополітичні конфлікти та соціальні катаклізми. Після виснажливої боротьби з пандемією коронавірусу, ми зіткнулися з повномасштабною російською агресією, що наносить руйнівний вплив на функціонування усіх сфер суспільної діяльності. Постійне нарощування конфліктогенних та кризових явищ зумовлює необхідність адекватного реагування на ці загрози та їх своєчасне попередження. Сьогодні одним з пріоритетів національних інтересів України, її стабілізації та соціально-економічного зростання є суспільний розвиток, насамперед розвиток людського капіталу, через модернізацію освіти і науки, охорони здоров'я, культури, соціального захисту. Тому сьогодні гостро постає проблема забезпечення ефективної підготовки фахівців правоохоронної сфери, зокрема Державної кримінально-виконавчої служби (далі – ДКВС).

Так, офіцери ДКВС України повинні здійснювати свою службову діяльність з позицій гуманізму, дотримання прав та основоположних свобод ув'язнених, мати професійні знання, уміння і навички не лише з юридичних наук, пенітенціарного менеджменту та професійної сфери, а й соціальної роботи, пенітенціарної психології і педагогіки. Крім цього, вони мають бути здатними до співробітництва в групі та команді, бути мобільними, вміти визначати необхідні цілі та працювати в колективі, досягати мети комунікації, підтримувати взаємини. Загалом йдеться про необхідність володіння знаннями, уміннями, навичками і властивостями, які є складниками соціально-комунікативної компетентності.

Актуальність дослідження процесу формування соціально-комунікативної компетентності майбутніх офіцерів ДКВС України дисертанткою аргументована як необхідність удосконалення змісту та якості їх підготовки, важливістю запровадження зарубіжного передового досвіду підготовки персоналу пенітенціарної служби, а також відсутністю цілісного й системного дослідження цієї проблеми.

Доцільність вибору теми дисертаційної роботи підтверджує і той факт, що вона виконана як складова комплексного дослідження відповідно

тематичного плану науково-дослідницьких робіт Хмельницького національного університету з теми «Формування особистості як суб'єкта самотворення» (державний реєстраційний номер 0119U103663).

2. Найбільш суттєві наукові результати, що містяться в дисертації.

Дисертанткою з'ясовано сутність, структуру та особливості змісту соціально-комунікативної компетентності майбутніх офіцерів ДКВС України; визначено критерії, показники, охарактеризовано рівні та з'ясовано стан сформованості соціально-комунікативної компетентності майбутніх офіцерів ДКВС України під час навчання у ЗВО; обґрунтовано педагогічні умови та розроблено структурно-функціональну модель формування соціально-комунікативної компетентності майбутніх офіцерів ДКВС України у процесі професійної підготовки. Крім того, експериментально перевірено результативність педагогічних умов формування соціально-комунікативної компетентності майбутніх офіцерів ДКВС України у процесі професійної підготовки та розроблено методичні рекомендації науково-педагогічним працівникам щодо формування соціально-комунікативної компетентності майбутніх офіцерів ДКВС України у процесі професійної підготовки.

3. Нові факти, одержані здобувачем. Дисертанткою вперше обґрунтовано педагогічні умови формування соціально-комунікативної компетентності майбутніх офіцерів ДКВС України у процесі професійної підготовки, як-от: доповнення та структурування змісту дисциплін гуманітарного спрямування з урахуванням особливостей професійної діяльності та соціально-комунікативної взаємодії у пенітенціарній системі; розвиток соціально-комунікативних умінь і навичок шляхом використання інтерактивних та діалогічно-дискусійних технологій навчання; моделювання типових ситуацій професійної діяльності на засадах проблемності для набуття досвіду соціально-комунікативної взаємодії; активізація самостійної дослідницької / проектної роботи курсантів під час планових занять і самостійної підготовки). Також удосконалено: діагностичний апарат для з'ясування стану сформованості соціально-комунікативної компетентності майбутніх офіцерів ДКВС України завдяки використанню критеріїв (особистісного, когнітивного та діяльнісного), відповідних їм показників та характеристики рівнів; сутність поняття «соціально-комунікативна компетентність майбутніх офіцерів ДКВС України». Подальшого розвитку набули наукові уявлення про зміст і структуру соціально-комунікативної компетентності майбутніх офіцерів ДКВС України як єдності особистісно-комунікативного, інформаційно-пізнавального та діялісно-результативного компонентів і особливості її формування шляхом моделювання цього процесу та створення відповідної структурно-функціональної моделі.

4. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Обґрунтування наукових положень дисертаційного дослідження є досить переконливими. Дослідно-експериментальну роботу здійснено впродовж 2017–2021 рр. на базі Академії Державної пенітенціарної служби.

Констатувальний етап педагогічного експерименту було проведено у травні 2018 року. Учасниками цього етапу були 212 курсантів третього і четвертого курсу, що навчалися за першим (бакалаврським) рівнем вищої освіти за спеціальностями «Право» (освітньо-професійна програма «Право» підготовки фахівців на першому (бакалаврському) рівні вищої освіти зі спеціальності 081 «Право»), «Правоохоронна діяльність» (освітньо-професійна програма «Правоохоронна Діяльність» для підготовки фахівців на першому (бакалаврському) рівні вищої освіти за спеціальністю 262 «Правоохоронна діяльність» галузі знань 26 «Цивільна безпека»), «Психологія» (освітньо-професійна програма «Психологія» підготовки фахівців на першому (бакалаврському) рівні вищої освіти з галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки» зі спеціальності 053 «Психологія»). У дослідженні також взяли участь 12 науково-педагогічних працівників.

Формувальний етап педагогічного експерименту було організовано з вересня 2018 до червня 2020 року з курсантами, що навчалися за напрямками підготовки «Право», «Правоохоронна діяльність», «Психологія». Загалом на цьому етапі експерименту взяли участь 114 курсантів 2-го (пізніше 3-го) курсу. До експерименту також було залучено 14 науково-педагогічних працівників.

Наукова цінність дисертаційного дослідження А. С. Квітки зумовлена перш за все тим, що в роботі обґрунтовано педагогічні умови та розроблено структурно-функціональну модель формування соціально-комунікативної компетентності майбутніх офіцерів ДКВС України у процесі професійної підготовки.

Відповідно до теми дисертації Аліна Сергіївна чітко сформулювала науковий апарат дослідження, застосувала адекватні завданням методи наукового пошуку, що дало можливість успішно досягти поставленої мети – теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити ефективність структурно-функціональної моделі формування соціально-комунікативної компетентності майбутніх офіцерів ДКВС України у процесі професійної підготовки.

Заслуговує на позитивну оцінку докладне й ретельне формулювання понятійно-термінологічного апарату дисертаційної роботи, в межах якого авторкою уточнено сутність поняття «соціально-комунікативна компетентність майбутніх офіцерів ДКВС України» як інтегративна особистісна властивість, що охоплює особистісні характеристики та мотиви професійної діяльності, спеціальні знання і вміння, необхідні для налагодження соціально-комунікативної взаємодії з різними категоріями осіб, зокрема колегами, ув'язненими, їхніми родичами та громадськістю.

Логіка викладу теоретичного та експериментально-дослідного матеріалу відповідає темі дисертаційного дослідження, його об'єкту, предмету, меті, гіпотезі та дозволяє продемонструвати виконання завдань дослідно-експериментальної роботи.

5. Значення для науки і практики одержаних автором результатів.

Дисертанткою розроблено методичні рекомендації науково-педагогічним працівникам щодо формування соціально-комунікативної компетентності майбутніх офіцерів ДКВС України у процесі професійної підготовки, в яких запропоновано використовувати комунікативні практики та несилові інструменти впливу на засуджених, а також застосовувати методи ненасильницької комунікації в місцях відбування покарань.

Підготовлено та впроваджено в систему професійної підготовки навчально-методичні матеріали з навчальних дисциплін «Українська мова за професійним спрямуванням», «Пенітенціарна педагогіка», «Пенітенціарна психологія», «Професійна етика», «Риторика», «Іноземна мова за професійним спрямуванням» з урахуванням особливостей професійної діяльності та комунікації у пенітенціарній службі. Запропоновано систему змодельованих типових ситуацій професійної діяльності на засадах проблемності та інтерактивних і діалогічно-дискусійних технологій навчання для набуття курсантами досвіду соціально-комунікативної взаємодії з різними категоріями осіб (засудженими, їхніми родичами, представниками громадськості).

6. Рекомендації щодо використання результатів і висновків дисертації. Отримані результати дослідження можна використовувати в системі професійної підготовки майбутніх офіцерів ДКВС України та інших правоохоронних органів і силових структур України, а також за умов адаптації розроблених матеріалів для проведення занять із професійної підготовки з різними категоріями офіцерів, на курсах підвищення кваліфікації персоналу ДКВС України.

Результати дослідження впроваджено в освітній процес Академії Державної пенітенціарної служби, Військової академії (м. Одеса), Національної академії Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького, Льотної академії Національного авіаційного університету.

7. Оцінка змісту дисертації та її завершеність. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків до розділів, загальних висновків, списку використаних джерел (215 найменувань, із них 38 іноземною мовою), дев'яти додатків. Повний обсяг дисертації становить 343 сторінки, з яких 210 сторінок – обсяг основного тексту. Дисертаційна робота містить 11 рисунків, 7 таблиць. Проведений аналіз дисертації дає підставу стверджувати про доцільну й концептуально виправдану структуру дослідження, її логічність і спрямованість на послідовне розв'язання визначених наукових завдань, кожне з яких відповідає поставленій меті.

Структура дисертаційного дослідження А. С. Квітки зумовлена його змістом, який відповідає основним завданням дослідження і відображає хід їх виконання.

У першому розділі висвітлено теоретичні основи формування соціально-комунікативної компетентності майбутніх офіцерів Державної

кримінально-виконавчої служби України, зокрема охарактеризовано соціально-комунікативну компетентність як предмет наукових досліджень, розкрито історико-педагогічні та компаративістські засади професійної підготовки фахівців пенітенціарної системи, висвітлено сутність, структуру і зміст соціально-комунікативної компетентності майбутніх офіцерів ДКВС України.

У другому розділі представлено науково-методичні засади формування соціально-комунікативної компетентності майбутніх офіцерів ДКВС України, визначено її критерії, показники та рівні, з'ясовано стан сформованості цієї професійно важливої властивості, обґрунтовано педагогічні умови її формування.

У третьому розділі подано зміст і методикку впровадження педагогічних умов формування соціально-комунікативної компетентності майбутніх офіцерів ДКВС України, результати формувального етапу експерименту, а також методичні рекомендації науково-педагогічним працівникам щодо формування соціально-комунікативної компетентності майбутніх офіцерів ДКВС.

Підсумки дисертаційного дослідження відображено у загальних висновках, які корелюють з висновками до кожного з розділів і відображають досягнення мети й завдань дослідження та є достовірними.

8. Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертації. Високо оцінюючи результати дослідження А. С. Квітки, доцільно висловити окремі міркування, що виникли в процесі рецензування дисертації та вимагають окремих уточнень і пояснень.

1. Одним із важливих аспектів дисертаційної роботи є дослідження особливостей зарубіжного досвіду професійної підготовки персоналу пенітенціарної служби та особливостей розвитку його професійної компетентності в зарубіжних країнах. Автором використано 38 наукових джерел іноземною мовою, проте більшість з них написані українськими авторами, в яких відображено тенденції вітчизняної системи підготовки. Вважаємо, що дисертаційне дослідження лише виграло б, якби авторка провела більш детальний аналіз зарубіжного досвіду на основі автентичних наукових текстів.

2. У дослідженні представлено методичні рекомендації науково-педагогічним працівникам щодо формування соціально-комунікативної компетентності майбутніх офіцерів ДКВС України. Однак цінність дисертаційної роботи значно зросла, якби авторка передбачила розроблення методичних рекомендацій для здобувачів освіти. Особливо це актуально з необхідністю активізації їхньої самостійної дослідницької / проектної роботи під час планових занять та самостійної підготовки.

3. В дисертації досить ґрунтовно розкриті форми, методи та засоби формування соціально-комунікативної компетентності майбутніх офіцерів ДКВС України, у тому числі згадано платформу дистанційного навчання Moodle. Проте поза увагою дослідниці залишився аспект використання

інформаційно-комунікативних технологій для підвищення рівня соціально-комунікативної компетентності.

4. Дисертантка інколи неточно розмежовує поняття слухач та курсант, а в окремих випадках взаємозаміняє їх. Не зайвим було б чітко інтерпретувати ці категорії здобувачів освіти.

5. З 2014 року офіцери пенітенціарної служби взаємодіють ще з однією категорією ув'язнених – військовополоненими. А з часу повномасштабної російської агресії кількість таких осіб значно зросла. Згідно заяв міністра юстиції Д. Малюски в Україні створений спеціальний табір для військовополонених росії. Вважаємо, що дисертантці слід було б звернути увагу на особливості спілкування з такою категорією осіб, що утримуються в закладах кримінально-виконавчої системи України.

9. Повнота висвітлення результатів в опублікованих працях. Результати дисертаційного дослідження відображені у 14 наукових працях, із них 5 наукових статей, опублікованих у фахових виданнях України в галузі педагогіки категорії «Б» та які входять до міжнародних наукометричних баз (Google Академія, США; Ulrich's Periodical Directoty, США; IndexCopernicus, Польща; Open Academic Journals Index (OAJI); ERIH PLUS, Норвегія та ін.); 8 публікацій апробаційного характеру та 1 методичні рекомендації щодо формування соціально-комунікативної компетентності майбутніх офіцерів Державної кримінально-виконавчої служби України. Кількість та якість наукових праць відповідають нормативним вимогам.

10. Висновок. Аналіз дисертації, анотацій та опублікованих праць дає підстави для висновку про те, що дослідження Квітки А. С. на тему: «Формування соціально-комунікативної компетентності майбутніх офіцерів Державної кримінально-виконавчої служби України» є самостійним, завершеним дослідженням, яке має наукову новизну, теоретичне і практичне значення для педагогічної науки і практики. Вважаємо, що дисертація заслуговує на позитивну оцінку, відповідає вимогам наказу МОН України № 40 від 12.01.2017 р. «Про затвердження вимог до оформлення дисертації» (зі змінами), «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» (Постанова Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44), а її автор Квітка Аліна Сергіївна заслуговує присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки, галузь знань 01 Освіта, педагогіка.

Опонент:

доктор педагогічних наук, доцент,
завідувач кафедри іноземних мов
Військової академії (м. Одеса)

Наталія БХІНДЕР
А. Воронцов